

Wyrok z 31 stycznia 2005 r., P 9/04  
**ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PRZESTĘPSTWO CELNE POPEŁNIONE  
PRZED PRZYSTĄPIENIEM POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ**

Rodzaj postępowania: pytanie prawne sądu Inicjator: Sąd Okręgowy w Toruniu	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
---	--------------------------------	----------------------

Przedmiot kontroli	Wzorce kontroli
Stosowanie, także po przystąpieniu Polski do UE, przepisów dotychczasowych do przestępstw i wykroczeń celnych popełnionych przed 1 maja 2004 r. [Ustawa z 19 marca 2004 r. Przepisy wprowadzające ustawę Prawo celne: art. 22]	Zasada państwa prawnego Zasada „ <i>nullum crimen sine lege</i> ” Zasada mocy wstecznej łagodniejszej ustawy karnej  [Konstytucja: art. 2, art. 42 ust. 1; Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych: art. 15 ust. 1 zdanie trzecie]

W rozdziale 7 (art. 85-96) kodeksu karnego skarbowego z 1999 r. (k.k.s.) określone są „przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe przeciwko obowiązkom celnym oraz zasadom obrotu z zagranicą towarami i usługami”, często zwane przestępstwami i wykroczeniami celnymi. Ustanawiają one sankcje karne za naruszenie wymagań i zakazów określonych w przepisach regulujących obrót z zagranicą, umieszczonych poza tym kodeksem.

Od 1 maja 2004 r., tj. od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, wspomniane przepisy karne w kodeksie jako takie w zasadzie nie uległy zmianie, uległa natomiast zmianie pozakodeksowa regulacja obrotu z zagranicą, zabezpieczona sankcjami określonymi w kodeksie. Włączenie Polski w obszar celny UE oznacza na przykład, że wiele czynności związanych z przywozem do Polski towarów z terenu innych państw Unii obecnie nie podlega ograniczeniom, których naruszenie przed 1 maja 2004 r. stanowiło przestępstwo celne.

O tego rodzaju przestępstwo został oskarżony pan Witold F., który w maju 2003 r. przywiózł do Polski z jednego z państw UE samochód osobowy, korzystając ze zwolnienia od cła na warunkach tzw. czasowej odprawy celnej. Wiązał się z tym obowiązek bądź powrotnego wywiezienia auta za granicę, bądź zgłoszenia władzom celnym zmiany tzw. przeznaczenia celnego tego auta (i uiszczenia odpowiedniego cła). Pan F. nie spełnił żadnego z tych warunków. Z tego powodu właściwy urząd celny oskarżył go o przestępstwo z art. 88 § 1 k.k.s. („Kto, będąc uprawniony do korzystania z procedury odprawy czasowej towaru objętego tą procedurą na podstawie zgłoszenia dokonanego w formie ustnej, nie dokonuje jego powrotnego wywozu lub nie podejmuje czynności w celu nadania temu towarowi nowego przeznaczenia celnego, przez co naraża należność celną na uszczuplenie, podlega karze grzywny...”). Gdyby pan F. dokonał takiego importu już po przystąpieniu Polski do UE, to wspomniane ograniczenia i związana z nimi sankcja karna po prostu nie miałyby zastosowania.

Sąd Rejonowy w B. osądził oskarżonego F. na podstawie przepisów obowiązujących przed wejściem Polski do Unii. Wymagał tego art. 15a przepisów wprowadzających kodeks karny skarbowy, nakazujący stosować „przepisy dotychczasowe” do przestępstw i wykroczeń celnych popełnionych przed uzyskaniem przez Polskę członkostwa w UE. Przepis ten został wprowadzony, z mocą obowiązującą od 1 maja 2004 r., przez – zakwestionowany w niniejszej sprawie – art. 22 ustawy z 19 marca 2004 r. (powołany na wstępie). Sąd Rejonowy uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu przestępstwa; odstąpił od orzeczenia kary, ale orzekł przepadek samochodu na rzecz Skarbu Państwa (na podstawie art. 30 § 3 k.k.s.).

Od wyroku tego pan F. wniósł apelację do Sądu Okręgowego w Toruniu. Ten powziął wątpliwości co do zgodności omówionej wyżej regulacji intertemporalnej z przepisami Konstytucji oraz Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych wskazanymi na wstępie (w ramce), kierując pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego.

## ROZSTRZYGNIĘCIE

**Zaskarżony przepis jest niezgodny z art. 2 Konstytucji w związku z art. 15 ust. 1 zdanie trzecie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz jest zgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji.**

## GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. W art. 15 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (MPPOiP) wyrażone są trzy zasady: zakaz karania za czyny, które nie stanowiły przestępstwa w chwili ich popełnienia (zdanie pierwsze); zakaz stosowania surowszej kary niż obowiązująca w momencie popełnienia przestępstwa (zdanie drugie); nakaz stosowania kary bardziej korzystnej dla sprawcy przestępstwa (zdanie trzecie).
2. Ostatnia z zasad wymienionych wyżej („*lex retro agit in mitius*”, „*lex mitior retro agit*”) na gruncie polskiej Konstytucji może być wywodzona przede wszystkim z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2) – bądź bezpośrednio, bądź przez odniesienie do obowiązujących Polskę unormowań prawnomiędzynarodowych, zwłaszcza art. 15 ust. 1 zdanie trzecie MPPOiP. Zasada ta nie wynika natomiast z art. 42 ust. 1 Konstytucji, który wyraża zakaz karania, jeżeli karalność czynu nie była przewidziana przez ustawę obowiązująca w czasie jego popełnienia („*nullum crimen sine lege*”).
3. Nakaz retroakcji *in mitius* w prawie karnym, ujmowany w prawie międzynarodowym jako prawo podmiotowe (art. 15 ust. 1 MPPOiP), może być uznany także za ogólną zasadę prawa wspólnotowego (por. art. II-109 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii, stanowiącej część II Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy).
4. W momencie uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej nastąpiła depenalizacja niektórych czynów, które dotychczas były karalne, jako przestępstwo lub wykroczenie celne, na podstawie art. 85-96 kodeksu karnego skarbowego. Ustawodawca nie uchylił jednak tych przepisów, ponieważ depenalizacja jest ograniczona do obrotu w ramach obszaru celnego Unii Europejskiej.

5. Z dniem wejścia w życie niniejszego wyroku zostaje wyeliminowany zarówno art. 22 ustawy z 19 marca 2004 r., zakwestionowany w niniejszej sprawie, jak i – w konsekwencji – wprowadzony przez tenże przepis art. 15a przepisów wprowadzających kodeks karny skarbowy.
6. W związku ze zmianami, o których mowa w tezach 4 i 5, w odniesieniu do czynów popełnionych przed 1 maja 2004 r. należy rozróżnić sytuacje dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, jeżeli sprawa karnoskarbowa nie została jeszcze prawomocnie zakończona, to nie może już dojść do ukarania, jeżeli czyn nie jest karalny według przepisów obowiązujących od tej daty. Po drugie, jeżeli na podstawie niekonstytucyjnego przepisu już prawomocnie orzeczono karę lub przepadek rzeczy, istnieje możliwość wznowienia postępowania na korzyść oskarżonego (art. 190 ust. 4 Konstytucji i art. 540 § 2 kodeksu postępowania karnego w związku z art. 113 § 1 k.k.s.).
7. Okoliczność, że jeden z wzorców kontroli (w tym wypadku: art. 15 ust. 1 MPPOiP) przepisu zakwestionowanego przed Trybunałem Konstytucyjnym został przez inicjatora postępowania przytoczony nie w petitum wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej, lecz w uzasadnieniu, nie stanowi na gruncie art. 66 ustawy o TK przeszkody w zastosowaniu tego wzorca przez Trybunał.

**Przepisy Konstytucji RP, ustawy o TK, Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (MPPOiP) oraz Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy**

**Konstytucja RP**

**Art. 2.** Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

**Art. 42.** 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.

**Art. 190.** 4. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

**Ustawa o TK**

**Art. 66.** Trybunał orzekając jest związany granicami wniosku, pytania prawnego lub skargi.

**MPPOiP**

**Art. 15.** 1. Nikt nie może być skazany za czyn lub zaniechanie, które w myśl prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowiły przestępstwa w chwili ich popełnienia. Nie może być również zastosowana kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w chwili popełnienia przestępstwa. Jeżeli po popełnieniu przestępstwa ustanowiona zostanie przez ustawę kara łagodniejsza za takie przestępstwo, przestępca będzie miał prawo z tego korzystać.

**Traktat konstytucyjny**

**Art. II-109.** 1. Nikt nie może zostać skazany za popełnienie czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu, który według prawa krajowego lub prawa międzynarodowego nie stanowił czynu zabronionego pod groźbą kary w czasie jego popełnienia. Nie wymierza się również kary surowszej od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zabroniony pod groźbą kary został popełniony. Jeśli ustawa, która weszła w życie po popełnieniu czynu zabronionego pod groźbą kary, przewiduje karę łagodniejszą, ta właśnie kara ma zastosowanie.